

Arkeologisk schaktningsövervakning

Linnés Hammarby

Uppförande av entrébyggnad

Danmarks Hammarby 1:1
Danmarks socken
Uppland

Bent Syse

Arkeologisk schaktningsövervakning

Linnés Hammarby

Uppförande av entrébyggnad

Danmarks Hammarby 1:1
Danmarks socken
Uppland

Bent Syse

Omslagsbild: Den färdiga entrébyggnaden.

Rapport 2007:13, arkeologiska avdelningen

© Upplandsmuseet, 2007

Renritning & foto: Bent Syse om inget annat anges

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00. Telefax 018 – 69 25 09.
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Inledning	6
Målsättning	7
Historik	7
Arbetsföretaget	8
Undersökningsresultat	11
Schaktningar för vatten och avlopp	
11	
Grundläggning för servicebyggnad	12
Sammanfattning	16
Referenser	17
Administrativa uppgifter	17

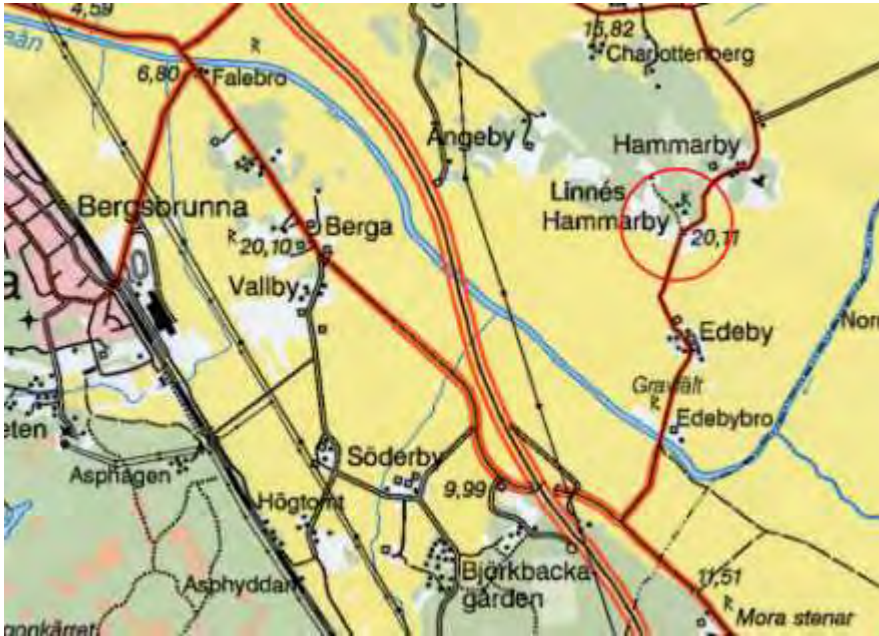
Inledning

Efter beslut 2006-11-22 från Kulturmiljöenheten, länsstyrelsen i Uppsala län (lstn dnr 431-12034-06) har Upplandsmuseets arkeologiska avdelning, utfört en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med grundläggning av ny entrébyggnad vid Linnés Hammarby (fig 1). Beställare var Uppsala Akademiförvaltning, som även bekostat undersökningen.

Bakgrunden är att Uppsala Akademiförvaltning avser att uppföra en ny entrébyggnad vid Linnés Hammarby inför firandet 2007 av trehundraårsminnet Linnés födelse. Denna nya byggnad kommer att inrymma servicefunktioner i form av servering och toaletter för besökare.

Länsstyrelsen påpekar i beslutet att miljön är känslig och att förändringar måste ske så att nya byggnader och anläggningar utformas med hög kvalitet och långsiktighet. Länsstyrelsen har efter särskild utredning visat hur det stall som låg på platsen kan ha sett ut tidigare. Detta underlag har legat till grund för den nu planerade och uppförda entrébyggnaden. Byggnaden skall fogas in i en miljö där andra tillkommande byggnader och verksamheter ska leda besökaren tillbaka till 1700-talet. Den måste därför harmonisera i skala, form och materialval med miljön och långsiktiga reservatsmål.

Byggnaden kommer att ligga inom byggnadsminnet Linnés Hammarby, i den del som inte ägs av staten. Detta innebär att länsstyrelsen har prövat ärendet enligt 4 kapitlet 14 § Kulturminneslagen (SFS 1998:950). Därutöver är den ursprungliga byn Hammarby känd sedan 1300-talet. En del husgrunder är kända från Linnés tid, men det är möjligt att ytterligare lämningar efter den äldre bebyggelsen kan finnas kvar inom det nu aktuella området. Sådana utgör i så fall fast fornlämning.

Figur 1: Karta visande platsen för Linnés Hammarby. © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

Målsättning

Målsättningen med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att konstatera om äldre bebyggelse lämningar skulle kunna komma påverkas av de ingrepp som planeras i samband med uppförandet av entrébyggnaden. Därutöver även att utföra dokumentation av senare tids lämningar, både från Linnés tid och senare, om sådana påverkas av ingrepp. Rapporten redovisar resultaten från den dokumentation som gjordes i samband med markingrepp vid uppförandet av entrébyggnaden.

Historik

Hammarby inköptes av Linné 1758 och användes som sommarbostad. Efter hans död 1778 förblev den i familjens ägo fram till 1879, då den inlöstes av staten. Fågården, som låg på den plats där entrébyggnaden nu uppförts, försvann någon gång efter statens övertagande och finns inte med på kartor efter 1888.

När det gäller det stall som tidigare fanns på platsen under Linnés tid, finns ingen tydlig och klar bild. Kartorna från 1700-talet ger ingen information om husens läge och storlek, och varken värderingar eller brandförsäkringar har hittats i

några arkiv (Ulväng 2005). Det är först från 1800-talet som avbildningar och skriftliga uppgifter framkommer som ger en bild av stallets läge och utseende. Detta var under denna tid beläget i ladugården strax väster om mangårdsbyggnaden.

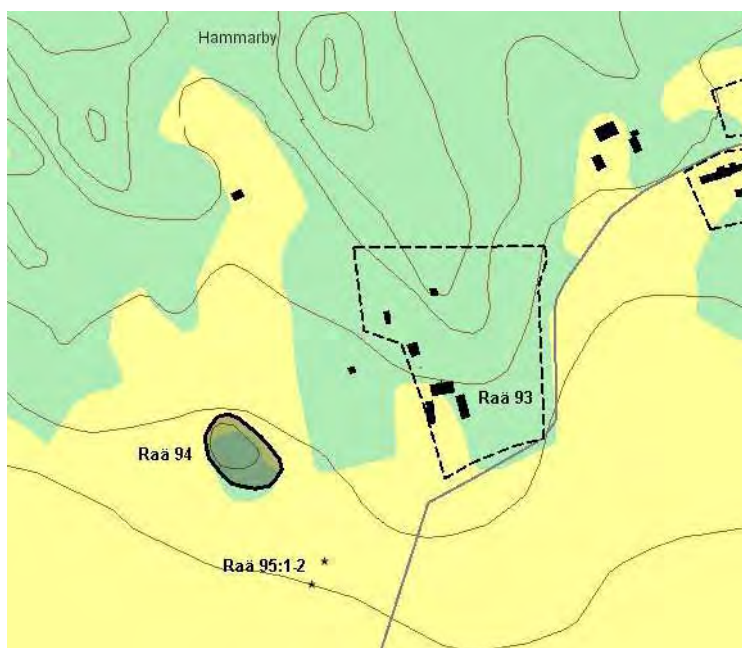
Figur 3. Avbildning från mitten av 1800-talet, efter lavering av T. Tullberg. UM:s arkiv.

Figur 4. Litografi av A. Nay. Ur Klingspor och Schlegel 1881.

De registrerade förhistoriska lämningarna är inte så omfattande (fig 5). Bortsett från det statliga byggnadsminnet (Raä 93) finns ett större gravfält i väster. Detta gravfält (Raä 94) består av ca 25 runda stensättningar. Kullen på vilket gravfältet ligger har varit avrättningsplats för Vaksala härad och kallas Galgbacken. I sydväst

finns Raä 95:1-2, två stycken höglignande naturbildningar.

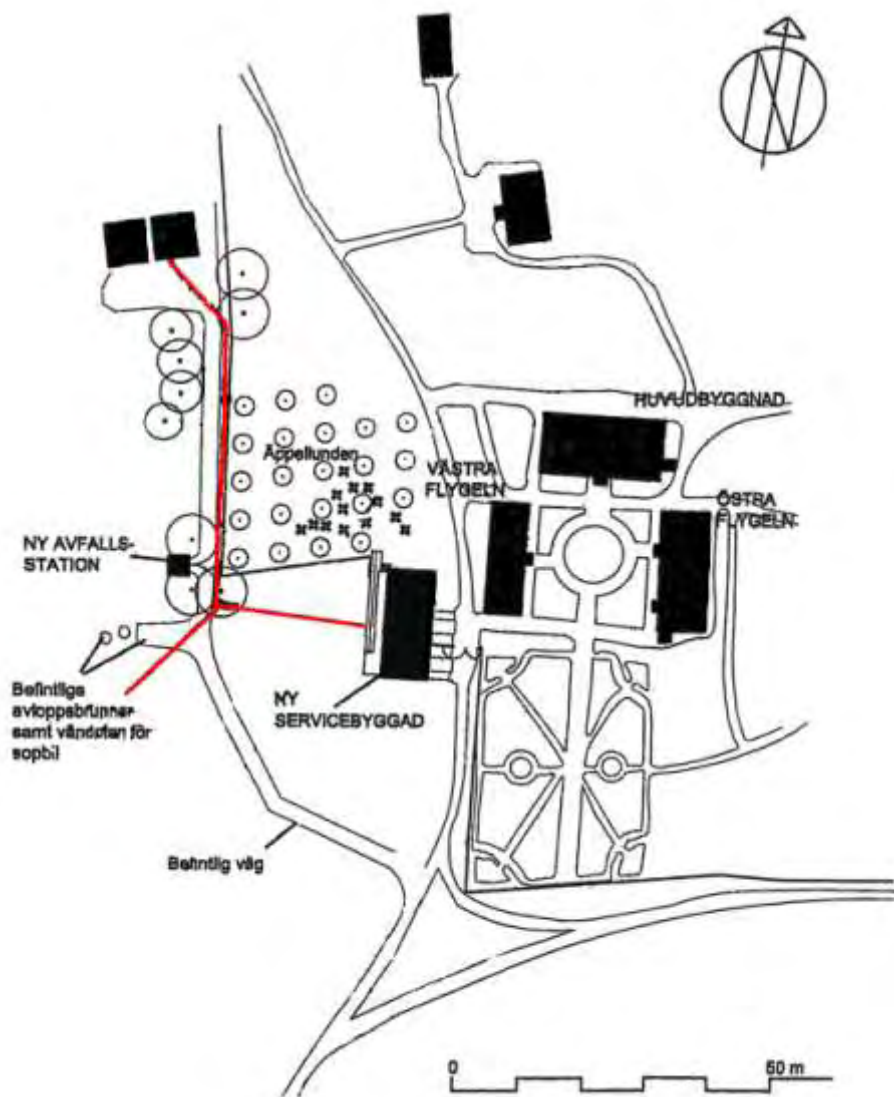

Figur 5. Utdrag ur FMIS med registrerade lämningar intill Linnés Hammarby.
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

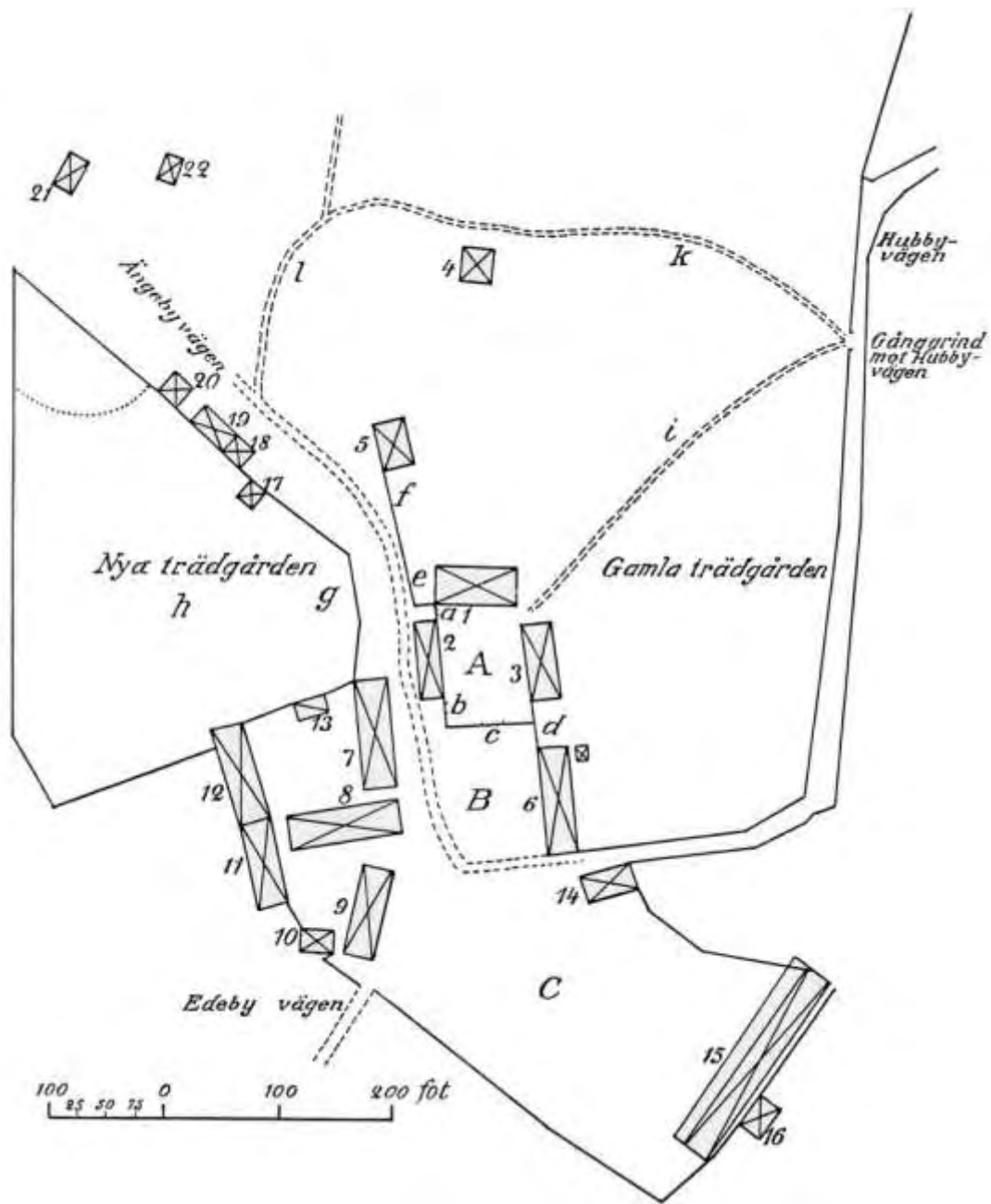
Arbetsföretaget

Förutom att uppföra den nya servicebyggnaden planerades schaktningar för vatten och avlopp. De senare skulle ske väster om huvudbyggnaderna fram till en ny avloppsanläggning med slamavskiljare och infiltration. Till denna ledningsgata skulle även servicebyggnadens vatten och avlopp ansluta (fig 6).

Servicebyggnaden var planerad att uppföras på grunderna efter det äldre stallet som tidigare stått väster om huvudbyggnaderna. Förutom tydliga äldre grundstenar fanns här även en rest efter en stenmur upp mot trädgården. Grundläggningen av det nya huset fick inte rubba de äldre grundstenarna och den nya byggnaden skulle anpassas mot dessa stenar så att det såg ut som om de ingick i den nya byggnaden.

Figur 6. Situationsplan med schakten för vatten och avlopp markerade med röd färg samt läget för den nya servicebyggnaden (jmf fig 7).

Figur 7. Planritning av Linnés Hammarby efter karta upprättad 1879 av E. Ek. Nr 7 visar stallet som nu har ersatts med den nya servicebyggnaden. Nordväst om denna byggnad ligger den nya trädgården, även kallad Ridderbjelska trädgården som anlades på 1800-talet. Den avgränsas i söder av en stenmur som anslutit till nordvästra hörnet av stallet. Ur Tullberg 1918.

Undersökningsresultat

Schaktningar för vatten och avlopp

Schaktningarna för vatten och avlopp påbörjades i norra delen under december 2006, där ledningarna förlades i gångvägen väster om den nya trädgården. Schaktet var ca 1,5 meter brett och hade ett djup av ca 1,5 meter. Några äldre lämningar efter husgrunder påträffades inte. Ej heller framkom något som skulle kunna vara av förhistoriskt ursprung (fig 8-9).

Liknande resultat blev det vid schaktningarna fram till den nya avloppsanläggningen och vid anslutningen till den nya servicebyggnaden.

Figur 8-9. Schaktet för vatten och avlopp. Den vänstra bilden visar schaktet sett från norr medan den högra bilden visar schaktet från väster med den nya trädgården och huvudbyggnaderna i bakgrunden. Foto Bent Syse och Joakim Kjellberg (t.v), Upplandsmuseet.

Grundläggning av servicebyggnad

Som planerat anlades servicebyggnaden inom begränsningen för grunderna till det gamla stallet. Arbetena började med borrning för plintar i december 2006. Dessa plintar placerades inom de äldre grunderna (fig 10-13).

Figur 10. Översikt av platsen för den nya servicebyggnaden strax efter det att plintarna satts på plats (jmf fig 11).

Figur 11. Samma som figur 10 men här har för tydlighetens skull plintarna markerats med blå

färg.

Figur 12. Östra långsidan med äldre grundmur och de nya plintarna placerade på insidan om dessa.

Figur 13. Nordvästra hörnet där en av plintarna hamnat mellan stenarna i den äldre grunden. Här som på alla andra platser genomfördes anläggandet av de nya plintarna varsamt utan att skada

eller rubba de äldre grundstenarna.
Efter att grundläggningen med plintar var klar kunde byggnationen påbörjas.
Nedanstående foton visar en del av skedet med detta (fig 14-16).

Figur 14. Krypgrunden under servicebyggnaden. Här syns tydligt hur huset vilar på de nya plintarna.

Figur 15. Bjälklaget innan golvet läggs på.

Figur 16. Takstolarna har monterats. Huset var under byggnadstiden intäkt eftersom arbetet skedde under vinterhalvåret.

Den enda schaktningen som påverkade tidigare konstruktioner inom området var borttagande av en del av den mur som begränsat nya trädgården åt söder (jmf fig 7). Här togs en sträcka av ca tre meter bort för ett trädäck och att handikappsrampen skulle kunna ansluta mot marken. Denna stenmur var troligen anlagd under 1800-talet. Muren var vid borttagandet ca 1 meter bred med 1-2 stenar, med en höjd av 0,6 m. Den var lagd i två skift men på vissa platser fanns bara ett skift kvar (fig 17-18).

Figur 17 t.v. och 18 t.h.
Den vänstra bilden visar den bevarade stenmuren innan rampen anslutit mot marken och den högra efter avslutat arbete.

Sammanfattning

I samband med uppförandet av en ny entrébyggnad vid Linnés Hammarby inför firandet 2007 av trehundraårsminnes Linnés födelse har Upplandsmuseet gjort en schaktningsövervakning. Vid denna övervakades nedläggning av nytt vatten och avlopp samt grundläggning av den nya servicebyggnaden. Resultatet visade att inga äldre lager eller konstruktioner funnits på den schaktade ytorna. Den antikvariska övervakningen utfördes också eftersom ingreppet skedde inom byggnadsminne. Här har uppförandet följt de anvisningar som angavs i tillståndet.

Figur 19. Byggnaden klar och rödfärgad. Grundläggningen på dolda plintar syns inte och byggnaden tycks ligga helt och hållet på den äldre stengrunden.

Referenser

- Henriksson, M. 2003. Linnés Hammarby. Översikt över tillgängligt arkivmaterial. Danmarks socken, Uppsala kommun. UM arkiv. Dnr Ru 1059-2003.
- Klingspor, C.A., Schlegel, B. 1881. Uplands herregårdar. Stockholm.
- Tullberg, T. 1918. Linnés Hammarby. Särtryck ur Svenska Linnésällskapets årsskrift 1, 1918. Uppsala.
- Ulväng, G. 2005. Linnés stall på Hammarby. Något om häststallar på uppländska herrgårdar under 1700-talets andra hälft, och i synnerhet stallet på Hammarby säteri, Danmarks socken, Uppland. UM arkiv.

Administrativa uppgifter

<i>Plats:</i>	Linnés Hammarby, Danmarks socken
<i>Undersökningstyp:</i>	Arkeologisk schaktningsövervakning
<i>Orsak till undersökningen:</i>	Uppförande av ny entrébyggnad
<i>Undersökningsperiod:</i>	December 2006- mars 2007
<i>Projektledare, Upplandsmuseet:</i>	Bent Syse
<i>Personal, Upplandsmuseet:</i>	Joakim Kjellberg, Bent Syse
<i>Upplandsmuseets dnr:</i>	Ar-1500-2006
<i>Upplandsmuseets projektnr:</i>	8219
<i>Beställare:</i>	Uppsala Akademiförvaltning
<i>Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län:</i>	Jan Helmer Gustafsson
<i>Länsstyrelsens beslutsdatum och dnr:</i>	2006-11-22, 431-12034-06
<i>Dokumentationsmaterial:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets arkiv
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades

